

GÖRÜŞ | Trump'ın Belirsizlik Stratejisi ve Savaşın Akıbeti

Belirsizliğin en büyük etken olduğu İran Savaşı'nda 7 hafta geride kaldı. ABD, İran karşıtı politikasını nükleer güç ve uranyum zenginliği üzerine kurmuş olmasına rağmen İran'ın merkezine aldığı Hürmüz Boğazı stratejisinin gündeme ve dünya sistemine daha büyük etkisi bulunuyor. Bu bağlamda çeşitli stratejiler ortaya atılarak ABD politikası rasyonalize edilmektedir. Rasyonalize edilmesinin temel sebebi, İran özelinde stratejisizlik eleştirileri alan ABD gibi egemen bir gücün arka planda stratejisinin olmamasının mümkün olmadığı temeline oturtulmaktadır.

Savaşın başında çeşitli bölgelere birçok saldırı düzenleyen İran'ın verdiği hasarlar küresel ekonomiyi derinden etkilerken Hürmüz tehdidi bunlar arasında en etkili olandır. Kapalı kalma süresi uzadıkça makroekonomik riskler genişlemektedir. [Dünya enerji tedarikinin](#) çok büyük bir bölümünün (%38 ham petrol, %29 LPG vb.) aktarım noktası olmasının yanı sıra şubat ayında en yüksek sayı olarak 151, ortalama olarak da 129 gemi geçişi yaşanmıştır. Ham petrol fiyatlarının artması, genel anlamda gıda erişiminin zorlaşması ve fiyatların artmasına paralel olarak görülür. Örneğin Sudan'ın deniz yoluyla ithal ettiği ve Hürmüz'den gelen gübre oranı %54'tür. Bu anlamda Hürmüz Boğazı'nın kapalı olması gıda erişimi ve fiyatları konusunda zorluk yaşayan ülkelerdeki bu sorunu derinleştirebildiği söylenmektedir. Ancak bu gibi sosyal konulardan ziyade Hürmüz'den kâr elde eden şirketlerin oluşturabileceği baskıların daha önemli bir yer kapladığı açıktır. Örneğin [Exxon Mobile](#)'in Irak'ta petrol faaliyetlerinde bulunduğu ve bu bölgeyi kullandığı biliniyor. Aynı zamanda ABD müttefiki olan Körfez ülkelerinin hem saldırılar hem de Hürmüz'ün kapatılması dolayısıyla [epey kaybı](#) bulunmaktadır. ABD'nin Orta Doğu'daki müttefiklerini kendi lehine konsolide etmesi de gerektiğinden bu sorun üzerine bir baskı hissediyor olabilir. Trump'ın "Hürmüz'den geçecek gemilere eskortluk edeceği, eğer Hürmüz açılmazsa 20 kat daha sert saldıracakları" gibi söylemleri, Trump yönetiminin Körfez ülkeleri ya da uluslararası şirketler tarafından baskıya maruz bırakıldığı düşüncesini destekler gibi durmaktadır. Ancak aynı zamanda "buradan ABD'nin bir kârı olmadığından burayı kullanan ülkelerin Hürmüz'ün açılmasına yardım etmesi gerektiği ve NATO ile Avrupa ülkelerinden yardım" söylemleri ortadaki soruna karşı

Trump'ın Belirsizlik Stratejisi ve Savaşın Akıbeti

bir panik siyaseti ile umursamazlık arasında büyük çelişkiler ve belirsizlikler yaratmaktadır.

Bu noktada her ne kadar kayıp gibi gözükse de petrol fiyatlarının artması ve lojistiğinin engellenmesi [ABD'nin petrol fazlası](#) için oldukça iyi bir gelişmedir. Aynı zamanda ABD müdahalesi evvelinde Venezuela'nın doları dışlayan petrol ihracatı petrol fiyatlarını düşürmekte ve petro-doların aleyhine hareket oluşturmaktaydı. Maduro'nun sonunu getiren esas sebebin merkezinde petrolün olduğu savı kabul edildiğinde kontrol altına alınan fakat petrol fiyatlarının düşük olması dolayısıyla [çıkartılması tartışmalı](#) olan petrolün İran Savaşı'nda tavan yapmasıyla anlam kazandığı bilinmekte. Petrol rezervinde Venezuela'yı Suudi Arabistan ile [İran'ın takip etmesi](#) ve petro-doları dışlayan petrol ihracatının ay-nısını İran'ın da uygulaması dikkat çekicidir.

Pax Americana Geçerliliğini Yitiriyor mu?

Bahsi geçen gelişmelerin yarar ve zararlarından daha ötede dünya sisteminde bir değişim gerçekleşmektedir. İkinci dünya savaşı sonrasında ABD'nin çatı olarak birçok dünya örgütüne (WHO, WTO vb.) öncülük yaptığı dünya sistemi Trump yönetimi için bir yük olarak değerlendirilebilir. Bu doğrultuda Trump yönetimi WHO'dan ayrılması bunun en net örneğidir. Dolayısıyla Hürmüz Boğazı'nın statüsünün değiştirilmesi [amaçlandığı](#) fikri de ortaya atılanlar arasındadır. Öte yandan ABD'nin Suriye'deki yeni devlet yapılanmasının hamiliğini yaptığı geçtiğimiz 1,5 yılda açıkça görülmektedir. Son zamanlarda Suriye'yi enerji merkezi haline getirmeye yönelik bir proje olarak yeniden gündeme getirilen "[Dört Deniz Projesi](#)" için Hürmüz'ün itibarının zedelenmesi ve İran tekelinde bulunduğunu uluslararası kamuoyunda kabul ettirmek, bu yöne bir rıza üretimini sağlamak da bir o kadar stratejinin bir parçası olabilir. Proje kapsamında yalnız Suriye değil, aynı zamanda Türkiye'nin de deniz yollarından ABD'nin verim sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu proje için rıza üretmek, Irak ve Suriye'de yaşandığı gibi İran'da bir yık-yap yaratmaktan daha cezbedicidir. Bu fikir ulus-kurum-devlet inşasıyla yorulmuş, vakit kaybetmiş ve bundan vazgeçmiş bir ABD portresi çizildiğinde daha makul görünmektedir.

Trump'ın belirsiz politikalarının temelinde söz edilen asıl politikalarını öngörülemez bir hale getirmek yatıyor denilebilir. Genel hatlarıyla aynı sonuca çıkan iki ihtimal ile karşılaşılmaktadır:

Trump'ın Belirsizlik Stratejisi ve Savaşın Akıbeti

1. Galip İran: a) İran'ın bütün dünyaya ABD karşısında "direnebildiğini" göstermesi ve "Amerikan tekelindeki dünya sistemini" aksatabilmesi sayesinde itibar kazanması,
b) Kontrolünde olmayan ve gemi geçişlerinden para akışı sağlayamadığı Hürmüz'den savaş sayesinde ücret devşirebilmesi
2. Karşılıklı Galibiyet: ABD'nin Suriye'yi merkez haline getirdiği ve ağırlıklı olarak hak sahibi olduğu bir enerji merkezi kurması, İran'ın Hürmüz'ü kontrolü altına alarak para akışı ve nüfuz kazanması

Sonuç

Her iki ihtimalde iki ülke de kendi payına oldukça kâra geçebilecek durumdadır. Ancak nükleer ve uranyum zenginleştirilmesi meselesi içinden çıkılmaz ve savaşa sebep olduğu söylenen durumdur. Bu noktada aslen savaş sebebinin gerçekliğinin önemi yok, bir sebep ile savaşa girildiyse o sebebi ortadan kaldırmadan savaşı tamamlamak doğrudan yenilgi olarak görülecektir. İran'ın Hürmüz'de tam kontrol arzusuyla on yıllara yayılan nükleer girişimleri ve uranyum zenginleştirmesinden vazgeçmesi ya da ABD'nin Suriye'deki enerji merkezi için İran'a savaş açma nedeni olarak gösterdiği bu iki ana meseleden vazgeçmesi mümkün müdür? İran'ın aleyhinde bir sonucun ortaya çıkması uzun vadede yalnız nükleer kısıtlamasıyla sınırlı kalmayabilir. Çünkü bunların yanı sıra İran'ın füze üretim kapasitesinin kısıtlanması ve vekalet savaşı sürdürdüğü çeşitli örgütlere desteğini kesmesi gerektiği gibi konular da ABD'nin şartları arasında bulunmaktadır. Bu şartlar İran'ın milli güvenliğine açık bir tehlike oluşturmaktayken söz konusu örgütlere verdiği destekleri kesmesi İran'ın uluslararası arenadan da çekilmesi olarak düşünülebilir. Bunların yanında Hürmüz eski statüsüne dönecek olursa İran'ın elinde kalan en önemli zafer direnme kabiliyeti gösterebilmesiyle sınırlı kalabilir. ABD'nin sunduğu şartlardan vazgeçmesi ise doğrudan kayıp ve zayıflık olarak görülecek, merkezden çevreye düşüncesiyle diğer ülkelerde de bir etki yaratacaktır. Ne var ki karşılıklı galibiyet olacak gördüğümüz senaryo önemlidir. Hürmüz'ün İran'ın kontrolünde kaldığı ve ABD'nin Suriye'de bir ticaret merkezi oluşturduğu senaryoda yeni bir sistem açığa çıkar. ABD'nin Hürmüz'deki payının mikro ölçekte olduğunu bilmekteyiz, dolayısıyla burada bir ücretlendirme politikası daha çok etkileyecektir. Aynı zamanda petrolün ucuzluğu ve talep fazlalığı sorunu bir nebze çözülecektir. Başta Çin olmak üzere Asya ülkeleri burada kan kaybederken ABD Orta Doğu'da yeni bir ticaret merkezi kurmuş olacaktır. Belki de bu ticaret merkezi, geçiş ücretlerinin dolar

Trump'ın Belirsizlik Stratejisi ve Savaşın Akıbeti

üzerinden verildiği ve İran tarafından kontrol edilen Hürmüz Boğazı'ndan gelecektir.

**Bu analiz yazısının temel kritiği, İran Savaşı'nın oldukça belirsiz olması ve olası sonuçlarının yaratacağı etki üzerinedir.*

***“GÖRÜŞ” yazıları, yazarın kendi görüşlerini yansıtır ve kurumun resmi görüşü olarak değerlendirilmemelidir.*